

Kvindebiblioteket i Jekaterinburg

Af Poul Flou Pedersen

I artiklen om folkebibliotekernes situation i det moderne Rusland nævner jeg en række kreative forsøg på at udvide det traditionelle biblioteks-begreb for at nå ud til andre grupper af befolkningen end dem, som sædvanligvis er biblioteksbrugere.

Det er typisk storbyernes filialbiblioteker, som af økonomiske årsager ikke længere har mulighed for at opretholde og vedligeholde det opbyggede universalbibliotek, man hidtil har haft som ideal. I stedet vælger filialen sig en særlig profil, hvorpå materialevalget i særlig grad baserer sig. Et tema kunne for eksempel være "Religionsbiblioteket" eller "Familiebiblioteket". Man kan have sin sær-samling i et adskilt afsnit af biblioteket, samtidigt med den ordinære samling.

Målgruppen for sådanne tematisk opbyggede filialbiblioteker er fortsat lokalbefolkningen, men henvender sig samtidig til alle øvrige interesserede fra andre dele af byen.

Diskussionen om det ideelle i at opretholde universalbiblioteket har i de seneste år også løbet i danske bibliotekskredse - med en tilsvarende baggrund i indskrænkede økonomiske rammer. Dog intet, der står mål med vore russiske kollegers nærmest traumatiske erfaringer!

Et meget originalt og spændende eksempel på en sådan emneopbygget biblioteksfilial kunne man orientere sig om på IFLA-konferencen i Amsterdam sidste år, hvor vicedstadsbibliotekaren i Jekaterinburg, Ljudmila Glinskikh, meget levende og overbevisende videregav bibliotekets erfaringer med opbygningen af en filial, specielt henvendt til kvinder, nemlig "Kvindebiblioteket".

Hendes foredrag med titlen "Gør kvinden synlig" kan også findes som et paper, optrykt på russisk i konferencens booklet nr. 6, hvorfra jeg i det følgende vil referere og kommentere.

Kvindens situation i det moderne Rusland

Ideen til oprettelsen af "Kvindebiblioteket" i 1993 skal ses på baggrund af samfundets kolossale forandring de seneste ti år. Ønsket var at målrette et bibliotekstilbud specielt til den moderne russiske kvinde, som i denne periode har oplevet afgørende skift i den kvindelige selvforståelse og i det øvrige samfunds opfattelse af kvinderollen.

"Kvindebiblioteket" blev oprettet efter en række sociologiske undersøgelser, som afdækkede mange forhold i den moderne russiske kvindes livsvilkår. De mange forskellige undersøgelser tegnede tilsammen et bekymrende billede, og i det følgende skal nogle vigtige tendenser gengives:

I et Rusland under forandring er kvindespørgsmålet blevet stadig mere aktuelt, fordi kvindernes situation i stigende grad er blevet afhængig af landets økonomiske situation og af, hvordan og hvor hurtigt de økonomiske reformer og samfundets demokratisering gennemføres.

Indtil videre er det vanskeligt at få øje på andet end meget synlige negative følger: Faldende fødselsrate, ustabile familieforhold, en meget høj skilsmisseprocent, kvindens status i samfundet mindskes, stor kvindearbejdsløshedsprocent, fattigdommen "kvindeliggøres".

En meningsundersøgelse viste samtidig, at over halvdelen af de udspurgte kvinder fandt, at deres livssituation udviklede sig i en negativ retning. Hver tredje gav endvidere udtryk for, at de ikke har haft mulighed for at realisere og anvende deres evner.

Parallelt med denne udvikling tyder meget på, at den nye generation af kvinder er præget af andre værdier end de foregående. For eksempel viste en meningsundersøgelse i 1992, at for 89% af kvinderne var familien centrum for deres liv. Undersøgelser fra 1996 tyder på, at for mange kvinder er målet for deres liv nu blevet et ønske om selvrealisering og individuel succes i stedet for idealet om kærlighed og familieliv.

Opfattelsen af begreber som "følelser" og "kærlighed" er blevet forrået og kommercialiseret, og der er således sket en fremmedgørelse af det kvindelige følelsesunivers med risiko for tab af kvindens individualitet og selvforståelse som et ligeværdigt væsen.

Dette er en principiel helt ny situation for den russiske kultur, som dermed oplever en konflikt mellem den traditionelle kvinderolle og en ny individuel kvindelig selvforståelse.

Samtidig med at samfundets økonomiske fundament er truet og under forandring, undergår landet også en dybere eksistentiel forandringsproces. Disse næsten uoverstigelige vanskeligheder løses kun under aktiv medvirken af kvinderne selv, og det er i denne proces, at "Kvindebiblioteket" ønsker at bidrage og støtte.

Biblioteket "Kvindens verden"

Bibliotekets navn er helt præcist "Biblioteksfilialen - Kvindens verden" og er organisatorisk en del af Jekaterinburgs Centrale Bibliotekssystem. Filialen ligger i et ganske stort boligkompleks, hvor der findes tre skoler, butikker og et kulturcenter med koncertsal. Hele dette store område betjenes desuden af et enkelt alment tilgængeligt bibliotek.

Jekaterinburg har cirka 1,5 million indbyggere, og byen er på alle måder et tyngdepunkt i Uralområdet, hvorigennem al jernbanetrafik mellem det centrale Rusland og Sibirien føres. Her er samlet en række af Ruslands allerstørste industrivirksomheder med tilhørende forskningsmiljøer indenfor især tungmetal og kemisk industri. I Sovjettiden hed byen Sverdlovsk, og indtil 1985 var præsident Jeltsin førstesekretær for Kommunistpartiet netop her i Sverdlovskregionen.

Mål og opgaver for det nye "Kvindebibliotek" blev formuleret på baggrund af de ovenfor beskrevne samfundsstudier og blev i første omgang projekteret til arbejde med følgende indhold:

- organisering af biblioteks- og informationsbetjening for kvinder og medlemmer af deres familie, herunder også udstillings- og mødevirksomhed;
- opbygning af bogsamling, som henvender sig til målgruppen;
- indsamling af erfaring med formidling til netop målgruppen;
- etablering af velgørenhedsarbejde blandt familier, som er mindrebemidlede og som har mange børn, pensionister, enlige mødre og kvindelige invalider;
- oprettelse af konsulenttjenester indenfor emner, som har relevans for kvinder, eksempelvis sociale, helbredsmæssige, pædagogiske, juridiske og psykologiske spørgsmål;
- dannelse af klubber og samværsgrupper for unge piger og kvinder, som ellers ikke har noget socialt netværk.

- organisering af kurser, der især skal lette det daglige husholdningsarbejde, for eksempel kurser i syning eller husflid. Resultaterne kan senere give lidt indtægt ved salg.

Særlige biblioteksopgaver

Flere af de opgaver, som biblioteket har påtaget sig, kan ud fra en dansk synsvinkel virke overraskende. Men det vil have stor betydning for husholdningsbudgettet i en lille familie med en arbejdsløs, enlig mor med et barn eller to, hvis man via sit bibliotek kunne få et tilbud om en særlig billig frisør eller på et syværksted få børnenes tøj syet om eller repareret for små penge.

For en sådan familie kan de sparede penge og en positiv menneskelig kontakt på biblioteket måske være det lille bidrag, som giver ekstra kraft og energi til at give børnene gode opvækstvilkår i en uhyre vanskelig periode, hvor ingen har penge overhovedet.

Tilsvarende må vi forstå bibliotekets etablering af små butikker eller boder med salg af genbrugstøj, gamle bøger, legetøj og andre varer. De interesserede biblioteksbrugere får en god ramme for at anskaffe sig nødvendige og billige varer, og biblioteket tjener selv penge til at videreføre sit arbejde.

Biblioteket finansieres i øvrigt via kommunale midler, egenindtægter ved at påtage sig opgaver og ydelser for andre organisationer og institutioner, samt diverse salg af kunsthåndværk, genbrugsmarked og auktioner, som der anvendes megen tid på at arrangere. Desuden modtages tilskud fra fonde og øvrige bidrag til støtte for bibliotekets sociale arbejde.

Ansvar for aktiviteter med et socialt sigte ligger i Danmark typisk hos foreninger, beboerhuse, aktivitetscentre, ungdomsklubber mv. At biblioteket i Jekaterinburg udviser dette arbejde så stor opmærksomhed kan virke påfaldende for os, men selv om byen er enorm er der næppe mange andre steder, hvor der kan skabes kontakt mellem mennesker, som i forvejen ikke kender hinanden.

Mange af bibliotekets brugere er arbejdsløse eller pensionister, og har derfor ikke mulighed for at

opretholde et socialt kontaktnet på en arbejdsplads. Det er jo derfor man i Rusland fortsat arbejder, selv om man ikke får sin løn, fordi man så har tilknytning til andre mennesker, som måske kan hjælpe en.

Samværsgrupperne og ungdomsklubberne forstærker den sociale kontakt, der igen kan bidrage til at gøre en vanskelig hverdag lettere.

Endelig er dette arbejde ekstra værdifuldt, fordi det understøtter opbygningen af et civilt samfund, uden hvis eksistens man ikke kan tænke sig en udvikling af en demokratisk kultur.

Fremtidsplanerne for "Kvindebiblioteket"

Et bibliotek rettet specielt mod kvinder er naturligt i et land, hvor kvindens rolle i opretholdelsen af familien fortsat er af stor betydning. Specielt i Jekaterinburg er det også naturligt, for over halvdelen af indbyggerne er kvinder.

I byen findes en række kvindeforeninger, som bidrager til at skabe opmærksomhed i både ind- og udland om kvindens situation. Man er selvfølgelig meget stolte over den amerikanske præsidentfrue, Hillary Clintons besøg hos "Sammen slutningen af kvindeforeninger i Ural". Det er ikke uvæsentligt, da dette arbejde har haft international interesse, der også har udmøntet sig i økonomisk støtte til forskellige projekter fra for eksempel EU.

Bibliotekets succes og store popularitet har også givet lyst til at videreudvikle ideen. Man forestiller sig, at "Kvindebiblioteket" kunne udvides til at blive et center for kvindespørgsmålet i hele byen, ligesom bibliotekets bogbestand og erfaring kunne udvides til at blive en central koordineringsdel for byens kvindeforeninger.

Ljudmila Glinskikh slutter sit oplæg med et håb om, at udenlandske kolleger og kvindeforeninger, som har gjort sig tilsvarende erfaringer, kontakter "Kvindebiblioteket" i Jekaterinburg. Den opfordring er hermed givet videre, for som bibliotekets slogan lyder: "Kvindernes problemer er internationale - de skal løses i fællesskab".

Henvisninger

Glinskikh, L.A.: "Sdelat' sjennsjsjiniu zametnoj" [Gør kvinden synlig] i: Booklet ; 6. - Amsterdam : IFLA, 1998. - side 47-59. - (Papers of the 64th IFLA General Conference, 1998).

Teksten kan også hentes på IFLANET under rubrikken 112 Women's Issues på internetadressen: <http://www.ifla.org/ifla/IV/ifla64/64cp.htm>

Endelig tillader jeg mig at henvise interesserede til et par nye skønlitterære titler, som på fremragende vis giver et billede af livssituationen for mange russiske kvinder:

Netop udkommet på Gyldendal er Ljudmila Ulitskajas roman "Medea og hendes børn", som skildrer tilværelsen for en russisk kvinde og hendes familie gennem hele dette århundrede. Desuden kan stærkt anbefales at læse den tyske forfatter, Petra Morsbachs store bog "Pludselig er det aften", der fortæller historien om en kvindelig arbejders liv og trængsler i Skt. Petersborg i perioden 1950-1990, udgivet på Munksgaard/Rosinante, 1997. På dansk kan endvidere findes tre moderne russiske forfattere, nemlig Ljudmila Petrusjevskaja, Viktoria Tokareva og Tatjana Tolstaja, og alle mestrer de at portrættere den kvindelige helt i en til tider absurd, russisk hverdag.